İZLEKLER

Edebiyatla Hayata

Hazırlayan:
Beril Erbil
berilerbil@yahoo.com

KELİMELERİN İZİNDE

buyurgan

a.

1. bir ülkede bütün siyasal, yönetimsel ve yargısal yetkileri elinde toplayan, buyruğu yasa olan, baskı düzeni kurmuş kimse.

2. mec. çevresindekileri kendi doğrultusunda zorlayan kimse.

SATIRLARIN İZİNDE

Daha çok görüntülerin seslerini hatırlarız. Bazen de yazarken her şeyi temize çekeriz, sanki bu şekilde belli bir yere varacakmışız gibi. Tek yapmamız gereken o sesleri, hafızadaki o lekeleri tarif etmek. Rasgele bir seçim, hepsi bu. Nihayetinde bu yüzden bu kadar yalan söylüyoruz. Bu yüzden bir kitap her zaman tuhaf ve uçsuz bucaksız bir başka kitabın tersidir. Başka bir dile çevirdiğimiz ve genelgeçer düzyazı alışkanlığımız uğruna ihanet ettiğimiz, okunaksız ve hakiki bir kitap.

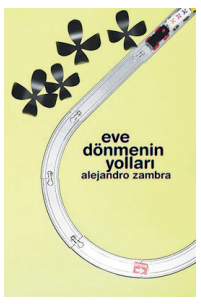

Eve Dönmenin Yolları, Alejandro Zambra
(Notos Kitap, çev. Çiğdem Öztürk)

YAZARIN İZİNDE

Şilili yazar.

1975 Santiago doğumlu.

Şili Üniversitesi İspanyol Edebiyatı mezunu.

Kazandığı bursla Madrid'te edebiyat alanında yüksek lisans yaptı.

Pontifical Katolik Üniversitesi'nde edebiyat doktorasını tamamladı.

Diego Portales Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde dersler verdi.

İlk şiir kitabı *Bahia Inútil* 1998'de yayınladı. Diğer şiir kitapları *Mudanza* (2003) ve *Facsimil* (2014)

İlk romanı *Bonzai* 2006 yılının en iyi romanı dalında Şili Eleştirmenler Ödülü kazandı. Kitap 2011'de aynı isimle filme uyarlandı.

Zambra, 2010 yılında *Granta* dergisi tarafından İspanyolca yazan en iyi 22 romancı (En Genç İspanyol Dili Romancısı) arasında gösterildi.

Yazarın kısa öyküleri ve makaleleri *The New Yorker, The Paris Review, Harper's, Tin House, McSweeney's Quarterly Concern, Vice, Zoetrope, The Virginia Quarterly Review ve Rattapallax* gibi dergilerde yayımlandı.

Türkçede yayımlanan romanları, *Bonzai*, Ağaçların Özel Hayatı ve Eve Dönmenin Yolları'dır.

Kısa öykülerinden oluşan *Belgelerim* ve deneme-öykü türünde nitelenebilecek bir metin olan *Serbest Kürsü* dilimize çevrilen diğer eserleridir.

Soru Kitapçığı ise, üniversite giriş sınavı ile kurmacayı harmanladığı türler üstü bir anlatıdır.

(Kaynak: tr.wikipedia.org)

Dünyanın Sonuna Hazır Mıyız?

İklim değişikliği ve küresel ısınma uzun süredir dünyanın gündemindeki önemli konulardan. Ülkemizde de uzun süredir konuşulmasına rağmen son birkaç senedir daha ön planda. Nitekim küresel ısınmanın etkilerini günbegün daha yakından deneyimliyor, farklı coğrafyalardan iklim değişikliği kaynaklı felaket haberleri alıyoruz. Ancak hâlâ yapılanlar yeterli değil. Bu konu üzerinde artık daha fazla düşünmemiz ve yaşam tarzımızda gerekli değişiklikleri, doğru ve etkili politikalarla daha da geç olmadan hayatımıza geçirmemiz şart. Çağdaş edebiyat da bu alanda sorular sormaya ve bu sorulara cevaplar aramaya devam ediyor.

Jenny Offill'in *Harfa Yayınları* tarafından Aylin Ülçer çevirisi ile yayımlanan *Hava Durumu* adlı romanı iklim değişikliğini konu alması bakımından son dönemin ilgi çeken kitapları arasında yer alıyor.

Romanın ana karakteri Lizzie, bir yandan kocası ve çocuğu ile evliliğini sürdürmeye çalışıyor bir yandan da bağımlılıkla savaşan erkek kardeşi Henry ile iç içe geçmiş bir ilişkiyi yaşıyor. Lizzie bu süreçte; yüksek lisans yaparken bir dönem hocası olmuş Sylvia'nın konferans vermek üzere kampüse geleceğini öğreniyor. Sylvia iklim değişikliği üzerine podcastler yapıyor ve kısa bir süre içinde Lizzie Sylvia'ya mesajlarını cevaplamakta yardım etmeye başlıyor. Böylece Lizzie'nin iklim değişikliği ile ilgili bilgilenme süreci başlıyor.

PARÇALI ANLATI

Roman parçalı bir anlatı olarak ilerliyor. Adeta Lizzie'nin zihninin içinde, bilinç akışında dolaşıyoruz. Kronolojik bir anlatıda değil, sanki parça parça anılarda yol alıyoruz. Ancak bu akış Lizzie'nin değişimini görmemize engel değil.

Lizzie'nin sıkıntılı bir hayatı var. Kardeşine bakarken ve onun almadığı sorumlulukları yüklenmeye çalışırken kocasıyla ve çocuğuyla ilişkisini yürütmeye çabalıyor.

Yazar, kitabı yazarken sorduğu sorulardan birinin, bu kadar derdi olan bir insanın bu dünyanın ve başka türlerin geleceği için ne kadar kaygılanacağı, kaygılanıp kaygılanmayacağı olduğunu söylüyor. Lizzie de iklim değişikliği hakkında bilgilenmeye başlamasıyla birlikte ilk önce kendini ve ailesini nasıl ve nerede güvende tutabileceğini bulmak istiyor. Kitapta ilerledikçe düşünceleri daha da netleşiyor.

KÜTÜPHANENİN GÜVENİ

Baş karakterin bir kütüphane memuru olması da özellikle seçilmiş. Çünkü yazar Amerika'da kütüphanelerin insanların sığındığı güvenli yerler olduğunu, soru sormak, yardım almak için kütüphaneye uğradıklarını söylüyor. Burası, Lizzie'nin öğrendiklerini ve yaşadıklarını kütüphaneden gelip geçenler arasında sindirdiği bir alan bana kalırsa. Kütüphane ve dış dünya arasındaki gidiş gelişler, kitabın önemli duyguları güven, korku ve kaygının arasındaki gidiş gelişler gibi... Ne de olsa insan, ayağının altındaki zemin kayarken korkuyor ve güveneceği bir dal, güven veren bir yer arıyor.

İNANMAZLIK VE HAZMETME

"O akşam Sylvia'nın podcastinde hem doğal hem de insan kaynaklı afetlerde hayatta kalmanın yollarını anlatan bir uzman var. İnsanların acil durumlarda paniğe kapıldığı inancının bir efsaneden ibaret olduğunu söylüyor. Ona göre insanların yüzde sekseni öyle durumlarda sadece donup kalırmış beyin cereyan etmekte olan şeyi algılamayı reddedermiş. Buna inanmazlık tepkisi denirmiş. "Hayatta kalanlar, donup kalmayanlardır işte," diyor."

Lizzie'nin olayla karşılaşması, durumu idraki aşama aşama oluyor. Herkeste olduğu gibi.

"Her afetten sonra, insanların ortalıkta dolanıp bunun sahiden bir afet olup olmadığını anlamaya çalıştıkları bir dönem vardır. Afet psikologları, kendilerini korkutucu yeni bir durumda bulduklarında çoğu insanın yöneldiği otomatik eylemleri tanımlamak için "hazmetme" terimini kullanırlar.

'İşte şu anda yaptığımız bu,' diyor Sylvia."

AMERİKA SEÇİMLERİ

Romanın zeminine işleyen bir de seçim konusu var. Roman Amerika'da 2020 yılında yayımlanıyor ve yazar romanın yazım aşamasında Trump'ın yeniden seçilip seçilmeyeceği üzerine sadece tahmin yürütülebiliyor.

"Bunların hepsini çok önceden tahmin etmişti. 'Kargaşanın hâkim olduğu zamanlarda insanlar bir diktatöre özlem duyar,' demişti. Ona inanmadım. Kimse inanmadı."

DÜŞÜNMEK İÇİN FIRSAT

Offill romanın içine çağımızdan, günümüzden pek çok ayrıntı koymuş. Bu ayrıntılar bazen anlatıya mizah katıyor bazen de yaşantımıza ve hayatta öne çıkanlara dışarıdan bakmamızı sağlıyor. Kadim inançlar da giriyor anlatının içine,

dinler ve yeni moda öğretiler de...

Hava Durumu rahat okunan, ancak yine de okurdan dikkat isteyen bir roman.

Lizzie Sylvia'ya, *"Bütün bunları bildiğin halde gece nasıl rahat uyuyorsun?"* diye soruyor. Bu acının sebebini de bir formülle kitabın içine yerleştirmiş aslında Offill: acı çekme = acı + direniş.

Bu kitabı, Netflix'te *Don't Look Up* adlı filmi izleyip, aynı dönemde okumam da güzel bir tesadüf oldu. Dünyanın sonuna hazır olduğumuzu düşünmüyorum. Ancak iki yapıt da dünyanın sonunu ve geleceğimizi hatırlatıyor bize. Bugün henüz o son gelmemişken ne yapacağımızı, kiminle, nasıl bir dayanışma içine girmemiz gerektiğini, nasıl bir yaşam kurgulayabileceğimizi ve bilmediklerimizi nasıl öğrenebileceğimizi düşünmek ve büyük pek çok soru sormak için bize iyi bir fırsat sunuyor.

Diktatörlük Çocukları

Yazı: Işıl Erbil

Alejandro Zambra üçüncü romanı *Eve Dönmenin Yolları*'nda diğer kitaplarında olduğu gibi kendi ülkesinin kültürü, tarihi ve siyaseti içinden okura seslenerek yine evrenselliği yakalamış.

Notos Kitap'tan *Çiğdem Öztürk*'ün çevirisiyle Nisan 2013'de dilimize kazandırılan *Eve Dönmenin Yolları*, 146 sayfalık kısa ama derin bir kitap. Benim elimdeki baskı Haziran 2021'deki yedinci basımı.

Zambra, karmaşık bir olay örgüsü olmayan sıradan bir olayı yalın ve sade bir dille, çok çarpıcı bir şekilde anlatıyor. Okuru anlatının içine ustalıkla çekiyor ve kitabın sonuna kadar merakla okutmayı başarıyor.

Eve Dönmenin Yolları, Pinochet diktatörlüğünün yıkıcı etkilerinin yaşandığı Şili toplumunda çocukluk anıları, yarım kalan bir aşk ve anne-baba ilişkisi üstünden aileye, topluma ve kurumlara yönelik önemli eleştiriler getiriyor; kaybolmak, hatırlamak, ev, suçluluk, masumiyet, sessizlik, diktatörlük, nostalji, geçmiş, özlem, tamamlanmamışlık, büyümek ve kendini bulmak gibi kavramlar üstünde bizi derinden düşündürüyor.

Kitap kısa parçaların bir araya geldiği dört ana bölümden oluşuyor.

"Yardımcı Roller" isimli ilk bölüm aşağıdaki çarpıcı paragrafla açılıyor ve aslında bize kitap hakkında oldukça fazla şey söylüyor. Ancak biz bunu kitabı bitirdiğimizde kavrayabiliyoruz ve tekrar kitabın girişini hatırlıyoruz.

"Bir keresinde kayboldum. Altı ya da yedi yaşındaydım. Aklım başka yere gitmişti, birden annemle babamı kaybettim. Korktum ama sonra yolumu buldum ve eve onlardan önce vardım – ümitsizlik içinde beni arıyorlardı. Ama bence o akşamüstü asıl onlar kaybolmuştu. Çünkü ben eve dönmeyi biliyordum ama onlar bilmiyordu."

Bu giriş bölümü, *"Bazen bu kitabı sadece ve sadece o konuşmaları hatırlamak için yazdığımı düşünüyorum."* cümlesiyle bitiyor ve biz bir yazarın yazdığı kurmacayı okuduğumuzu anlıyoruz.

İlk bölüm, 9 yaşındaki bir çocuğun, deprem gecesinde tanıştığı 12 yaşındaki Claudia ile arkadaşlığı üstünden ilerliyor. Claudia çocuktan, çocuğun yan komşusu olan dayısı Raul'ü kollamasını istiyor. Çocuk kıza duyduğu ilgi ve görevin heyecanıyla kendini kaptırarak dayıyı adım adım izlemeye başlıyor.

Bu bölümde olayları 9 yaşındaki çocuğun gözünden ancak yetişkin yazarın bakış açısıyla okuyoruz. Diktatörlüğün etkisi altında geçen çocukluğa dair çarpıcı ayrıntılar hem canımızı yakıyor hem de bizi gülümsetiyor.

"Ana Baba Edebiyatı" adlı ikinci bölümde, kurmacayı yazan yazarın kendisiyle tanışıyoruz ve kitabı yazma sürecine ortak oluyoruz. Bu arada eski karısı Eme ile ilişkisini, Claudia'nın ve Raul'ün asıl hikâyesini öğrenmeye başlıyoruz.

"Çocukların Edebiyatı" adlı üçüncü bölümde yine kurmacaya dönüyoruz. Ancak anlatı öyle bir hale geliyor ki, hangisi gerçek hangisi kurgu birbirine karışıyor. Ve bence kitabın büyüsü tam da burada başlıyor.

"Biz İyiyiz" adlı son bölümde ise tekrar yazarın kitabı yazma sürecine odaklanıyoruz. Yazarın geçmişiyle ve ebeveynleriyle hesaplaşmasına tanık oluyoruz. Kitap bu hesaplaşmanın izleriyle ve çocukluğa duyulan özlemle çarpıcı bir şekilde sonlanıyor.

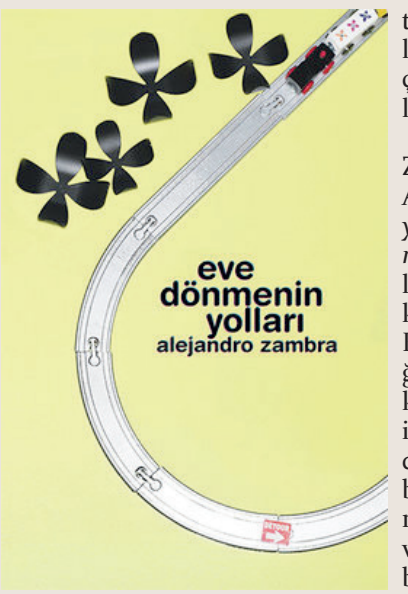

Zambra'nın yalın ve sade anlatımında etkilendiği şairler, yazarlar, kitaplar, müzisyenler, parçalar, ressamlar da kendine yer buluyor ve metnin derinliğini arttırıyor. Kitaptaki yazarın yazım sürecine tanık olurken, satır aralarında Zambra'nın edebiyatına ilişkin pek çok şeyi de öğreniyoruz. Ve metinde otobiyografik öğelerin de olduğuna dair kuvvetli bir izlenim ediniyoruz. Kitabın bir yerinde de kitaptaki yazar, "... her ne kadar bir yabancının hikâyesini anlatmak istesek de enin-de sonunda hep kendi hikâyemizi anlatıyoruz." sözleriyle sanki bu izlenimi doğruluyor.

Çocukluğun izlerini hayatımız boyunca can yakıcı bir şekilde taşıyoruz. *Eve Dönmenin Yolları*'nda da bunu çok net görüyoruz. Özellikle Pinochet diktatörlüğü döneminin, çocukların ve ailelerin hayatlarını nasıl etkilediğine tanık oluyoruz.

Zambra bir röportajında 1970'ler ve 1980'lerde büyüyen kendisini ve jenerasyonunu "diktatörlük çocukları" olarak adlandırıyor. Pinochet iktidarı sona erdikten sonra hayatının nasıl değiştiğini ise şöyle ifade ediyor:

"Doksanlar, lekelenme zamanlarıydı. Diktatörlük tüm bu aptal söylemleri dayatmaya çalıştı ve bu söylemler bizi sildi."

Alejandro Zambra'nın *Bonzai*, Ağaçların *Özel Hayatı* ve *Eve Dönmenin Yolları* romanlarını art arda çok keyifle okudum. Kitapları bitirdiğimde Zambra'nın kendi anılarının izini sürerek, kendi deneyiminden beslenerek bu romanları yazdığı ve üç kitabın birbirini tamamladığı hissi çok baskındı içimde. *Eve Dönmenin Yolları* ile romanda tam anlamıyla ustalaştığını düşündüm.

Henüz tanışmadıysanız, *Eve Dönmenin Yolları* yeni yılın ilk günlerinde Zambra ile tanışmak için çok keyifli bir seçim olabilir.

KİTAPLARIN İZİNDE

Göz Güneşe – Reyhan Karaarslan (Can Yayınları, Aralık 2021, Roman)

Kitabın başkahramanı yaşlı bir kadın; bir bakımevinde ölüm kalım savaşı verirken unuttuğu anılarının yerine yenilerini yaratarak hayata tutunuyor. Bir yandan dört elle kişisel tarihine sahip çıkmaya çalışırken bir yandan da bakımevinin günlük rutini içinde varoluş mücadelesi veriyor.

Özünde bellek, hatırlama, unutma gibi temaların işlendiği; anı kırıntıları, çağrışımlar ve bakımevinde yaşananlarla ilerleyen bu çok katmanlı romanda yazar, sorunlu bir belleğe sahip yaşlı bir kadının bakış açısı üzerinden "Nasıl varlığa geliriz?" ve "Nasıl varlıktan çekiliriz?" gibi zorlayıcı meseleleri irdeliyor.

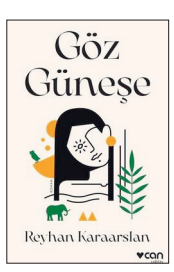

Dipsiz Göl – Faruk Turinay (Everest Yayınları, Aralık 2021, Öykü)

Dipsiz Göl'de bir araya getirdiği öykülerde, her günün sonundaki o tanıdık çıkmazın, yaşamdaki en hayati sorunun cevabını arıyor Faruk Turinay: "Neden?" Kitaptaki on iki öykü "kült metinlerle konuşan sıra dışı metinler" ve herkesten çok kendisiyle konuşan kahramanlar aracılığıyla, o büyük rüyanın kaynağına, yaratıcılıkla gelen tesellinin anlamına ışık tutuyor: Bir engizisyoncunun günlüğündeki çaresizlik Don Quijote'nin sahte ikinci cildinin gerçek yazarına, "göklerden" düşen bir mektup ise naif bir Ulysses kritiğine ses veriyor. Dipsiz Göl ile öykünün sınırını bir adım öteye taşıyor Faruk Turinay.

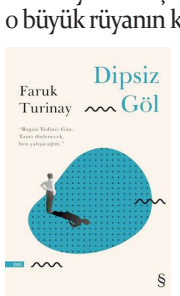

Çocuk Düşmanlığı – Çocuklara Karşı Önyargıyla Yüzleşme – Elisabeth Young-Bruehl (İletişim Yayınevi, Kasım 2021, Politika-Siyaset)

Ayrımcılık biçimleri, bir sorun olarak görülmeden önce doğalmış gibi görüldü, gündelik işleyişte normalleşti, toplumsal yaşamın rutinleri arasında gizlenerek varlığını sessiz sedasız koruyabildi. Fakat "adı konmamış"tı, bilgisi üretilmemişti.

Yazar bu kitapta ailedeki, okuldaki, arkadaş çevrelerindeki, ikili ilişkilerdeki ve siyasilerin dilindeki "çocuk düşmanlığı" biçimlerini anlamaya, görünür kılmaya, diğer ayrımcılık biçimleriyle ilişkisini göstermeye çalışıyor. En önemlisi de bunu çocukları önceleyerek, yetişkinliklerinde onlardan dinledikleriyle, çocuklara kulak vererek yapıyor.

Bir toplumsal problemin "adını koyma" çabasının incelikli ve titiz bir örneği...

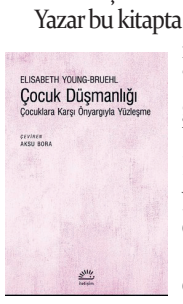

Nadide Bir Goncadır Enginar – Artun Ünsal (İletişim Yayınevi, Kasım 2021, Referans-Kaynak Kitap)

Aslında bir çiçek olan enginar hakkında ne biliyoruz? Peki, neredeyse tüm medeniyetlerde, mitolojilerde kutsal görülen nar hakkında? Domates sosuyla yatıp kalkan İtalyanların domatesle ancak Osmanlı'dan sonra tanışabildiklerini biliyor muydunuz?
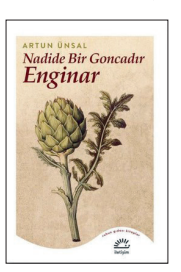
Artun Ünsal, Nadide Bir Goncadır Enginar'da meyve ve sebzelerin renkli dünyaları arasında keyifli bir yolculuk yapıyor: Etimolojiden ve mitolojiden yararlanarak âdeta bir dünya tarihi panoraması sergiliyor, doğru bilinen yanlışları düzeltiyor, yepyeni bilgiler sunuyor, aralara lezzetli tarifler serpiştiriyor. Ayrıca Türkiye'de zeytinciliğe ve zeytinyağı üretimine de yakından bakıyor.